

**ALTERNATİF BİR KATILIM ÖRNEĞİ OLARAK RADYO YAYINCILIĞININ ÖNEMİ: BOZOK
ÜNİVERSİTESİ RADYO YAYINCILIĞI MODELİ/ÖNERİSİ***
**IMPORTANCE OF RADIO BROADCASTING AS AN ALTERNATIVE PARTICIPATION: BOZOK
UNIVERSITY RADIO BROADCASTING MODEL/PROPOSAL**

Sefer KALAMAN**

Öz

Çoğulcu demokrasilerde sadece toplumun çoğunluğunun değil azınlıkların ve sosyal farklılıkların temsiliyeti de önemlidir. Hatta onların düşüncelerinin temsil edilerek çoğunluğun eğilimine dönüştürülebilmesine imkan tanınmalıdır. Bu nedenle kamuoyu oluşumunda yerel halkın, öğrencilerin, azınlıkların, sivil toplum örgütlerinin, derneklerin kısacası bütün halkın medyadaki yayınlara katılımının sağlanmasının ve bu kişilerin demokratik bir platformda düşüncelerini söyleyebilmelerinin benimsenmesi gerekmektedir.

Bu çalışmada, katılımcı demokrasilerde kitle iletişiminin önemine vurgu yapılmış ve kitle iletişim kuramlarından demokratik katılımcı kurama yer verilmiştir. Radyonun ve radyo yayıncılığının dünyadaki ve Türkiye’deki tarihsel aşamalarına değinildikten sonra alternatif radyo yayıncılığı ve bu radyo yayıncılığının içeriğinin kapsamı ve ilkeleri belirlenmeye çalışılmıştır. Çalışmada, Bozok Üniversitesi’nde kurulan “Bozok FM” adlı radyonun, Türkiye radyo ve televizyonların kuruluş ve yayın hizmetleri hakkında kanunun ve demokratik katılımcı kitle iletişim kuramının ışığında, yayın akışı ve içeriklerinde bir model önerisi geliştirilmek amaçlanmaktadır. Bu doğrultuda alternatif radyoculuğun doğduğu ve geliştiği 5 ülke ve bu ülkelerdeki 1975-2015 yılları arasındaki 30 alternatif radyo çalışma kapsamında ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Katılımcı Demokrasi, Medya Çoğulculuğu, Alternatif Radyo Yayıncılığı, Demokratik Katılımcı Kitle İletişim Kuramı, Bozok FM..

Abstract

In pluralistic democracies, not only representation of majority but also representation of minorities and social differences are important. Furthermore, opportunities should also be provided for them to turn their ideas into tendencies of the majority. For this reason, it should be admitted to mold a public opinion that all people, including local people, students, non-governmental organizations, associations are allowed to participate in broadcast and express their ideas in a democratic platform.

In this study, importance of mass communication in participant democracies is emphasized and democratic participant mass communication theory is analyzed. Alternative radio broadcast and scope of its content and principals are examined to determine after historical stages of radio and its broadcasting in Turkey and the world are mentioned. “Bozok FM” that will be founded in Bozok University, are aimed to develop a model for its broadcast stream and content in consideration of democratic participant mass communication theory and the law on the foundation and broadcast of Radio and Television in Turkey. Accordingly, 5 countries that alternative radio broadcasting was born and developed and 30 alternative radios between 1975-2015 in this countries are came up within the scope of study.

Keywords: Participant Democracy, Media Pluralism, Alternative Radio Broadcasting, Democratic Participant Mass Communication Theory, Bozok FM.

Giriş

Dünyanın en önemli icatlarından ve en önemli kitle iletişim araçlarından biri olan radyo, neredeyse bir asırdır yayın hayatını sürdürmektedir. Radyonun yayın hayatına başlamasından günümüze kadarki süre içinde, radyoculuk alanında birçok gelişme meydana gelmiştir. Ülkelerdeki siyasal, toplumsal, ekonomik ve teknolojik değişimler de şüphesiz radyonun hem nicelik hem de nitelik bakımından değişmesine zemin hazırlamıştır. Başlangıçta devlet tekelinde olan radyo yayıncılığı zamanla özel radyolar tarafından da yapılmaya başlanmıştır. Önceleri iktidar sahipleri özel radyoların yayın yapmalarını yasaklamış ve yayın yapmak isteyenlerin de radyolarını kapatmıştır. Ancak korsan olarak kurulan ve yayın hayatını sürdüren binlerce radyonun halk tarafından ilgi görmesi, devletlerin bu radyoların yayın yapmalarına izin vermesi sonucunu doğurmuştur. Devletler bu özel girişimlere destek vermiş ve radyoculuk ile ilgili yasa çıkarıp bu radyolara frekans tahsis etmiştir.

Özel radyoculukla birlikte, gerek dünyada gerekse de Türkiye’de radyo yayıncılığında beklenildiği üzere çok sesliliğe kavuşulmamıştır. Birbirinin benzeri içeriklerde yayınlarını sürdüren özel radyoların içerisinden birkaç farklı ses dışında ses duyulmamıştır (Birsen, 2011: 21). Özellikle 80’li yıllarda yayın hayatına başlayan bu özel (ticari) radyolar, reklam ve reyting gibi kaygılar taşıdıklarından zamanla halkın sesi olma özelliklerinden uzaklaşmışlardır. Bunun üzerine devlet ve ticari radyolardan farklı olarak halkın

* Bu çalışma, 5-7 Mayıs 2016’da Uluslararası Bozok Sempozyumu’nda sunulan “Alternatif Bir Katılım Örneği Olarak Radyo Yayıncılığının Önemi: Bozok Üniversitesi Radyo Yayıncılığı Modeli/Önerisi” adlı sözlü bildirinin genişletilmiş versiyonudur.

** Yrd. Doç. Dr., Bozok Üniversitesi İletişim Fakültesi, Radyo, Televizyon ve Sinema Bölümü.

yayınlarına katılımını sağlamak, onların sorunlarını duyurmak, kısacası halkın sesi olmak için farklı ülkelerde ve farklı zaman dilimlerinde alternatif radyolar doğmuştur.

Çalışmada öncelikle farklı ülkelerin iletişim sistemlerini konu edinen altı kitle iletişim kuramı hakkında bilgi verilmiş, ardından konu kapsamında ele alınan demokratik katılımcı kitle iletişim kuramı üzerinde durulmuştur. Sonra da radyo yayıncılığının tarihinden ve Türkiye'deki radyo yayıncılığının geçmişinden bahsedildikten sonra alternatif radyo yayıncılığının tarihsel aşamaları, alternatif radyoların amaç ve işlevleri ve son olarak Türkiye'de alternatif yayıncılığının yapılamama sebepleri incelenmiştir. Son kertede ise demokratik katılımcı kitle iletişim kuramı ışığında ve alternatif radyo yayıncılığının özelliklerine sahip bir radyo istasyonu modeli geliştirmeye çalışılmıştır. Bailey, Cammaerts ve Carpentier tarafından belirlenen alternatif radyoculuk kriterleri temel alınarak oluşturulan model ile Bozok Üniversitesi bünyesinde kurulan "Bozok FM" adlı radyo istasyonunun yayın akışı ve içerikleri dizayn edilmeye çalışılmıştır.

1. Demokratik Katılımcı Kitle İletişim Kuramı

Gazete, dergi, radyo ve televizyon gibi kitle iletişim araçları var oldukları ilk zamanlardan bu yana her daim bulunduğu ülkenin toplumsal, ekonomik ve siyasal yapılarının etkisiyle şekillenmiştir. Bu durum beraberinde farklı ülkelerde farklı iletişim sistemlerinin oluşmasına yol açmıştır. Bu iletişim sistemlerini açıklamak için çeşitli kitle iletişim kuramlarından/sistemlerinden söz etmek gerekmektedir.

Siebert ve arkadaşları (1963) farklı ülkelerde ve farklı zaman dilimlerinde oluşmuş olan bu kitle iletişim sistemlerini, "Otoriter Kuram", "Liberal Kuram", "Sovyet Kuram" ve "Toplumsal Sorumluluk Kuramı" olmak üzere dört kuram altında toplamışlardır.

Otoriter kuram, basın alanının ilk düzenlemelerine egemen olan, en eski, tarihsel geçmişi yönünden de en çok uygulanmış bir yaklaşım ya da kuramdır. Bu sistem, basının özel girişimcilerin mülkiyetinde olmasına izin vermemiş, sadece siyasal erke ve yönetenlere bağımlı kılındığı monarşik yapılarda geçerliliğini sürdürmüştür. Hükümet ve devlet otoritesi karşısında basının yansız olmasının kural olarak beklendiği düzenleme biçimlerinden, baskıcı siyasal erkin doğrudan aracı olarak görüldüğü düzenlemelere kadar uzanan geniş bir kesitin bu kategori içinde düşünülmesi mümkündür (Kaya, 1985: 39).

Bu kurama göre kitle iletişim araçları, siyasi erkin destekçisi ve onun varlığının korunması için politik çıkarlarını koruyan iktidar yönlü ve güdümlü bir görevi üstlenmektedir. Bu sisteme göre, kitle iletişim aracı hükümetin ağız, toplumun kulağı olmalıdır (Vural, 1994: 12). Nazi Almanya'sında halkı aydınlatma ve propaganda bakanlığı yapmış olan Joseph Goebbels, Hitler hükümetinin propagandasını yapmak, siyasal çıkar sağlamak ve kitlelere yön vermek adına ülkedeki bütün iletişim araçlarını dolayısıyla iletişim sistemini otoriter kuram doğrultusunda kullanmıştır.

Otoriter kuramın tersi olan liberal kuramda, otoriter kuramın temel ideolojisine göre toplumsal yapıda güç merkezi olan yönetim ve bu yüzden yukarıdan aşağı fonksiyonel olan kitle iletişim araçları, on yedi ve on sekizinci yüzyılda çoğu ülkelerde yerini, bu gücü merkezden alıp halka götüren özgürlükçü ideolojiye yavaş yavaş terk etmek zorunda kalmıştır (Vural, 1994: 18). Liberal kuram, baskıcı rejimlerin aksine çoksesliliğe ve ifade özgürlüğüne değer veren bir mahiyete sahip olmuştur. Otoriter kuramda kitle iletişim araçlarının denetimi devlete, Sovyet kuramda devlete ya da rejime, Liberal kuramda ise denetim yayıncıya ya da halka ait olmaktadır.

Sovyet kuram ise, adından da anlaşılacağı gibi Sovyetler Birliğinde var olan kitle iletişim sistemini tanımlayan, açıklayan bir kuramdır. Bu kurama göre ülkedeki bütün kitle iletişim araçları hükümeti elinde bulunduran partinin himayesi altındadır yani ülkedeki kitle iletişim araçları partinin sesi olarak hizmet vermektedir. Ayrıca bu sitem içinde özel ya da alternatif yayıncılığa imkan tanınmamaktadır.

Sovyet basını ve diğer kitle iletişim araçları, 1920'li yılların başında Sovyet iktidarıyla birlikte yeni bir normatif yaklaşımla yeniden örgütlenmiştir. Kurulan yeni tip iletişim sistemi, zaman içerisinde kavuştuğu diğer kurumsal donanımlarla gelişerek diğer sosyalist ülkelerin iletişim alanı düzenlemelerinin de örnek çerçevesini oluşturmuştur (Kaya, 1985: 55). Fakat bu kitle iletişim sistemi de özel ve alternatif yayıncılığa imkan tanımaması, siyasal erkin/sistemin propagandasını yapmak amacıyla kurulması ve tek sesli bir yapıya sahip olması hasebiyle otoriter kurama benzer yapıya sahip olmaktadır.

Toplumsal sorumluluk kuramı ise, liberal kurama tepki olarak Amerika Birleşik Devletleri'nde ortaya çıkmış ve bu kuramın boş bıraktığı alanların doldurulması gerektiğini öne sürmüştür. Toplumsal sorumluluk kuramı, liberal kuramdan farklı olarak kontrollü bir özgürlüğe sahiptir. Bu kitle iletişim kuramında oluşturulan formülde iletişim aracının, yayın alanında doğruluğu, güvenilirliği, eşitliği, adaleti, inanılabilirliği ve halkın görüş dengelerini sağlayacak bir sorumlulukla görev yapması gerektiği savunulmaktadır. (Vural, 1994: 24).

Basının dört kuramına ek olarak Dennis McQuail (2010) "Gelişme Aracı Kuramı" ve "Demokratik Katılımcı Kuram" adı altında iki kuram geliştirmiştir. Oluşturulmuş olan dört kuram, gelişmekte olan

ülkelerin özellikle de 1900'lü yıllarda bağımsızlığını kazanan ülkelerin toplumsal, ekonomik ve siyasal yapılarına uygun olmaması, gelişme aracı kuramı ya da kalkınma aracı kuramı adında yeni bir kitle iletişim sisteminin doğmasına neden olmuştur. Bu ülkelerde kitle iletişim araçları kalkınma aracı olarak kullanılmıştır. Yani bu radyo yayıncılığında radyonun temel işlevi, halka birçok alanda (tarım, sağlık, ticaret vb.) eğitim vermek ve bu sayede ülkenin/toplumun gelişimine/kalkınmasına hizmet etmektir.

Demokratik katılımcı kitle iletişim kuramı ise, önceki iletişim kuramlarına bir tepki olarak ortaya çıkmıştır. Demokratik katılımcı kuram, yeni kitle iletişim araçlarına yönelimi, kuramsal ve yapısal düzeyde değişimleri, bazı alternatif arayışları ve alternatif yaklaşımları bünyesinde barındıran bir mahiyete sahip olmaktadır. Demokratik katılımcı kitle iletişim kuramında kitle iletişim alanına/araçlarına tüm bireylerin, yerel toplulukların, azınlıkların ve sivil toplum örgütlerinin katılımı amaçlanmaktadır (Budak, 1997: 84). Bu kuramda halka ait alternatif medya platformları oluşturmak ve demokratik katılımcı/çoğulcu bir anlayışı yerleştirmek hedeflenmektedir.

Demokratik katılımcı kitle iletişim kuramı, merkezileştirilmiş, yüksek değerli ve profesyonelleştirilmiş medyanın gerekliliğini reddederek, çoğulculuğu savunmaktadır. Bu bağlamda kuram, özgürlükçülük, ütopyacılık, eşitçilik, çevrecilik ve yerellik gibi öğelerin bir sentezini içermektedir. Kuram'a göre, bir iletişim aracı, kullanıcılarına katılım için fırsatlar vermeli ve sosyal yaşamla iç içe olmalıdır (McQuail, 2010).

Denis McQuail tarafından geliştirilen ikinci kuram olan katılımcı demokratik kuramın temelinde, yayıncılıkta tekel haline gelmiş özel şirketlere karşı oluşan negatif yaklaşım yatmaktadır. Bu anlayışta ön planda tutulan, aynı zamanda kitle iletişim araçlarının hedef kitlesi olma niteliğine sahip toplumun ihtiyaçları ve faydasıdır. Medyanın varlık sebebi olarak toplumu gören bu yaklaşım, esasen bu nedenle kamu yararına hizmet etmeyi yayıncıların asli vesilesi saymaktadır. Yayıncıların bu vazifelerine ulaşmalarının önündeki en büyük engel olan tekelleşme, küçük ölçekli grupların kitle iletişim araçlarına ulaşmasını da engellemektedir. Tüm vatandaşlar, azınlıklar veya alt kültür düzeylerine kendilerini ifade etme hakkı tanınması gerektiğini savunan katılımcı demokratik kuram, katılımcı demokrasinin bir gereği olarak bunlara kendi medya kuruluşlarına sahip olabilme hakkı tanımaktadır (Vural, 1994: 31-32). Kuram temelde, iletişim sürecinde genel olarak pasif konumundaki alıcıyı aktif hale getirmek için gerekli alt yapının ve sistemin bu doğrultuda tasarlanması gerektiğini savunmaktadır.

Kitle iletişim alanında, makro düzeyden mikro düzeye yapısal bir değişim ve geçiş, kuramın bir başka özelliğidir. Kuram, küçük ölçekli kitle iletişim araçlarının, demokratik katılım içinde var olan etkileşim, paylaşım, katılım süreçlerinde büyük ölçekli medyaya göre çok daha işlevsel olduklarını belirtmektedir. Ortak ilgi alanlarına sahip bireyler/gruplar için karşılıklı etkileşime dayalı bir kitle iletişim aracı, hem bu ortak ilgilerin pekiştirilmesine, hem de söz konusu birey/grupların bir medya organizasyonu bağlamında birleşip kamuoyuna mesajlarını aracısız olarak aktarabilmelerine olanak tanımaktadır. Böylece, ilgi alanları farklı gruplar, çeşitli sivil toplum örgütlenmeleri, çeşitliliğe dayalı, çok sesli iletişim yapısının ortaya çıkışında belirleyici bir rol üstlenmiş olmaktadır. Çok sesli bir kitle iletişim sistemi, yığınsallıktan ve tekdüzelikten uzaklaşmış çoğulcu bir enformasyon toplumunun ortaya çıkışı açısından da son derece önemli olmaktadır (Budak, 1997: 90).

Katılımcı demokratik kuram, kitle iletişim araçlarının denetlenmesinde en önemli role toplumun sahip olması gerektiği düşüncesini savunmaktadır. Bu yaklaşımın uygulamalarında, yayın kurum ve kuruluşları hukuki denetim kapsamında denetlenmektedir. Yayıncılık alanında yaşanan tüm problemlere ağırlıklı olarak tekelleşme odaklı bir şekilde yaklaşıyor olmasının katılımcı demokratik kuramın en zayıf yönünü oluşturduğunu söylemek mümkündür. Nitekim tekelleşmenin önlenmesine dair bir çözüm ortaya koymaması da bu kurama yönelik getirilen eleştiriler arasındadır. Ancak katılımcı demokratik kuramın iletişim araçlarından ziyade izleyiciyi öne çıkaran, halkın katılımını ilke edinen düşünsel yapısının küçük ölçekli, yerleşmiş ve etkileşimci iletişim araçlarının katılımını daha da artıracığı savunulmaktadır (Işık, 2002: 42). Kurama göre yapılandırılan medya kurumları, kontrolcülerden çok kullanıcılar tarafından oluşturulan ifadeler, seçim ve katılım için fırsatlar önermeli, izleyicilerin kontrolü de doğrudan gerçekleşmeli, sosyal yaşamla şu anda olduğundan daha fazla iç içe olmalıdır. Fakat kuram, bütün özelliklerine rağmen yaşama geçirilmesi kuramdaki kadar kolay olmayan unsurları dolayısıyla daha henüz emekleme aşamasındadır (Demir, 2007: 47).

2. Alternatif Radyo Yayıncılığı

Radyonun, elektromanyetik dalgalar aracılığıyla ses unsurunun bir program şeklinde insanlık yararına sunulmasının 97 yıllık bir geçmişi vardır. Ancak radyo yayıncılığının başlamasının 1920'lerde olmasına karşılık bu konuda yapılan çalışmaların çok eskiden, 1880'lerden önce başladığını belirtmek gerekir. Günlük yaşantımızın bir parçası durumuna gelen radyonun haberleşme aracı olarak ortaya çıkması tek değil, birçok ulusun çalışması sonucu olmuştur. Değişik tarihlerde, değişik ülkelerde, değişik ilim

adamları radyonun bugünkü durumuna gelmesini sağlayan teknik buluşları yapmışlardır. James Clerk Maxwell, Heinrich Hertz, Guglielmo Marconi, Lee de Forest başta olmak üzere bu isimlere daha birçokları eklenebilir (Aziz, 1976: 5-6). Radyonun kim tarafından ve hangi ülkede icat edildiğinden bahsederken kesin bir bilgi vermek hem yazarlar hem de tarihçiler tarafından çoğu zaman zor olmuştur. Çünkü radyo aynı zamanda farklı ülkelerde farklı kişiler tarafından icat edilmeye çalışılmıştır.

Amerika'da 1920 yılında gerçekleşen ilk radyo yayınından sonra diğer ülkelerde de düzenli radyo yayınları gecikmemiş 7 yıl içinde İngiltere, Fransa, Sovyetler Birliği, Almanya, Arjantin, Avustralya, İtalya, Japonya, Norveç, Yeni Zelanda, Hollanda, İsveç, İsviçre, Çekoslovakya, Güney Afrika gibi ülkeler düzenli radyo yayınlarına başlamıştır (Aziz, 1976: 8).

Radyo, yayın hayatına başladığı andan bu yana farklı aşamalardan, farklı dönemlerden, farklı yönetimlerden ve farklı kültürel yapılardan geçmiştir. Her dönemde, her yönetimde ve her toplulukta radyo başka amaçlara hizmet etmiştir.

Radyo yayıncılığının doğuşundan itibaren geçirdiği bu tarihsel gelişimi Bay (2007: 32-33) beş döneme ayırmıştır. 1927 yılına kadar olan birinci dönem, amatör radyo çağı olarak adlandırılmıştır. 1927-1945 yılları arası ikinci dönem de, olgunluk çağı olarak da nitelendirilmiştir. Bu dönemin bir kısmı II. Dünya Savaşı'na denk gelmiştir. Savaş nedeniyle yatırımların sınırlı kaldığı bu dönemde radyo programlarının içeriği değişmiş, radyo giderek siyasi propaganda aracı olarak kullanılmıştır. 1945-1960 yılları arası üçüncü dönem ise, rekabet dönemi olarak da bilinmektedir. Televizyonun icadıyla birlikte onunla rekabet edebilmek için gelişme göstermeye çabalayan radyo, buna rağmen önemli miktarda dinleyici kaybetmiştir. 1960-1990 yılları arası dördüncü dönemde de, Transistorlu radyolarla birlikte ceplere girebilecek kadar küçülen radyo, teknolojinin de ilerlemesiyle televizyon izleyicisinin dışında farklı alanlarda da dinleyici bulmayı hedeflemiştir. 1990 sonrası beşinci dönemde ise, Radyo üzerindeki televizyon gölgesinden kurtulmuştur. Artan radyo istasyonları sayısı, branş radyolarının (bilgi ve haber ağırlıklı radyolar, müzik ağırlıklı radyolar, meteoroloji radyoları, polis radyoları, turizm radyoları vb.) yayına başlaması farklı bir dinleyici kitlesinin oluşmasını sağlamıştır. 2000 yılından sonra ise artık internetin yaygınlaşmasıyla birlikte radyo yayınları internet üzerinden de yapılmaya başlanmıştır.

Radyo yayıncılığına Türkiye açısından bakıldığında ise, Türkiye'nin diğer büyük ülkelerle aynı dönemde radyo yayınına başladığı görülmektedir. Öyle ki, ilk radyo yayınının Amerika'da 2 Kasım 1920'de yapılmasından sonra birçok Avrupa ülkesiyle birlikte Türkiye de radyo yayını yapmak adına çalışmalar yürütmüş ve 6 Mayıs 1927'de ilk radyo yayını gerçekleştirilmiştir.

Devlet, "Türk Telsiz Telefon Şirketi" adındaki bir şirketle 1927 yılında on yıllık bir ortaklık anlaşması yapmış ve şirket İstanbul ve Ankara radyosunu kurmuştur. Sonrasında 1933 yılında bu istasyonların yetersiz olduğu görülünce "Marconi" firmasıyla anlaşma yapılmış ve üç istasyon kurulmuştur. 1949 yılına kadar Türkiye'de yayınlar ülkenin ancak yüzde 20,5'i yani beşte biri tarafından dinlenebilmiştir. 50-60 yılları arasında ise radyo yayınları teknik açıdan hiçbir ilerleme göstermemiştir. TRT'nin 1964 yılında 359 sayılı yasa ile kurulmasından sonra ise, radyo yayınlarında yeni atılımlar olmuş, gerek yayın gücü, gerek istasyon sayısı ve gerekse yayınların tür ve niteliklerinde değişiklikler ve gelişmeler görülmüştür. 1967 yılı sonuna geldiğinde yurdun yüzde 62'si radyo yayınlarını dinleyebilme olanağına kavuşmuştur (Aziz, 1976: 90-91).

1980'li yıllarda ise Avrupa'da radyo yayıncılığında devlet tekeli kalkmaya başlamış ve özel/ticari radyoların sayısı artmaya başlamıştır. Bu durum 80'lerin sonu ve 90'ların başında Türkiye'yi de etkilemeye başlamıştır. Türkiye'de 1927 de başlayan radyo yayıncılığı 90'lı yıllara kadar devlet tekelinde olmuş ancak bu dönemden sonra devlet tekeli kırılmış ve ardı ardına özel/ticari radyolar resmi olarak yayın hayatına başlamıştır.

Ülkemizde 80'li yılların sonları ve 90'lı yılların başlarında kar amacı güdülmeyen yapılacak özgür, özerk ve yerel kamusal yayıncılığın ortaya çıkışını engelleyen gelişmeler de yaşanmıştır. Özellikle 20 Nisan 1994 yılında yürürlüğe giren "3984 Sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkındaki Yasa" çıkarılmadan önce, özel sektör yayıncılık alanına girerek, adeta yayın olanaklarını -frekansları- yağmalamıştır. Bu nedenle kamu kuruluşlarının, sivil toplum örgütlerinin, üniversitelerin, dernek veya vakıfların yayıncılık faaliyetleri yapmalarının önü tıkanmıştır. Radyoculuk alanında bir patlama yaşandığı doğru olmaktadır, ancak bu patlama alternatif oluşturacak girişimleri engelleyici yönde gerçekleşmiştir. Öyle ki yasa çıkarıldıktan sonra da alternatif yayıncılığa olanak tanıyan bir düzenleme mümkün kılınmamış, aksine yayıncılık alanı bir yandan devlet tekelinin bir diğer yanda da özel sektör tekelinin yer aldığı sığ bir çerçeveye oturtulmuştur (Budak, 1997: 423).

Türkiye'nin haricinde Dünyanın diğer ülkelerinde de vuku bulan bu durum azınlıkların, yerel halkın ve üniversitelerin yayın yapmasını ya da yayınlara katılmalarını zorlaştırmıştır. Bu nedenle devlet ve ticari radyoların haricinde yayın yapacak ve gerek üniversitelerin gerek yerel halkın gerekse de azınlıkların

(meslek grupları, dernekler vb.) sesi olabilecek Alternatif radyo istasyonları gayri resmi olarak kurulmaya başlanmıştır.

Alternatif radyo yayıncılığı oluşturma noktasında Türkiye’de ilk adım 2002 yılında atılmıştır. Bu tarihte üniversitelerden, öğrencilerden ve toplumun çeşitli katmanlarından gelen talepler doğrultusunda bünyesinde radyo ve televizyon bölümü bulunan üniversitelerin yerel ölçekte yayın yapmasının önü açılmıştır. Avrupa birliği ile müzakere süreci bağlamında 2011 yılında oluşturulan 6112 sayılı radyo ve televizyonların kuruluş ve yayın hizmetleri hakkında kanunda ise “*Kamu kurum ve kuruluşlarının ikaz, duyuru ve eğitim maksadıyla karasal radyo veya televizyon yayını yapma talebinde bulunmaları halinde; bu talepler yapılacak protokol çerçevesinde Türkiye Radyo-Televizyon Kurumundan hizmet alınarak karşılanır.*” denilerek üniversitelerde resmi olarak radyo yayıncılığı yapılmasının kanuni zemini hazırlanmıştır.

Alternatif radyo, kamusal bir radyo türüdür, demokratik bir anlatım biçimini uygular, devlet ve özel sektör karşısında bağımsız durumdadır, yerel bir yapıya dayanır, özgür ya da özerktir, dinleyicilerin yönetime ve program oluşturulmasına katılımını sağlar (Topuz, 1990: 61).

Alternatif yayın yapan radyoların yayınlarında üzerinde durulan konuları, seslendikleri topluluğu ilgilendiren konular ve sorunlar oluşturmaktadır. Alternatif radyolar, seslerini duyurmakta ve belli konularda kamuoyu oluşturmaktadır. Alternatif radyo yayıncılığı ekonomik, politik, kültürel içeriği, programcılık mantığı ve izleyici ilişkileriyle bir farklılık yaratmayı amaçlamaktadır (Demiroğlu, 2002: 42). Özellikle bu yayıncılığının yapılabilmesi için halkın yayınlara katılımına imkan vermek ve düşüncelerini hür iradeleri ile ifade edebilmelerini sağlamak gerekmektedir.

Globalleşme yolunda hızla ilerleyen dünyada birçok başarılı örneği olan alternatif radyo yayıncılığı Türkiye’de tam olarak yapılamamaktadır. Kamu hizmeti veren alternatif radyo yayıncılığının Türkiye’de yapılamamasının, yasal engeller, ekonomik engeller ve Sosyo-kültürel engeller olmak üzere üç nedeni vardır (Demiroğlu, 2002: 59).

Alternatif radyo yayıncılığının Türkiye’de gelişmemesinin başlıca nedeni 6112 no’lu radyo ve televizyonlara dair kanundur. Aslında bu kanun bir yandan Üniversitelerin radyo yayını yapmalarına imkan vererek özgür bir iletişim ortamı yaratmaktadır ancak bazı kurum ve kuruluşların radyo yayını yapmalarını yasaklayarak da kısıtlayıcı bir politika yürütmektedir. Kanununun 29. maddesinde “*Siyasi partiler, dernekler, sendikalar, meslek kuruluşları, kooperatifler, vakıflar, mahalli idareler ile bunlar tarafından kurulan veya bunların ortak oldukları şirketler, iş ortakları, birlikler ile üretim, yatırım, ihracat, ithalat, pazarlama ve finans kurum ve kuruluşlarına radyo ve televizyon yayını izni verilmez; bu kuruluşlar radyo ve televizyon yayını izni almış şirketlere ortak olamazlar.*” denilerek farklı görüşlerin radyo kurmasının önüne geçilmiştir.

Türkiye’de radyo yayıncılığı alanında yalnızca devlet yayıncılığı ve özel/ticari yayıncılık hakkında yasal düzenlemeler mevcuttur. Alternatif radyo yayıncılığının yapılması ve çeşitli topluluklara ve yerel halka hem devlet hem de ticari radyolarda yayınlara katılma hakkı verilmesi hususunda bir düzenleme bulunmamaktadır. Alternatif radyo yayıncılığının geliştiği ülkelere bakıldığında ise yerel halkın, azınlıkların, öğrencilerin ve meslek gruplarının alternatif radyo kurmalarına imkan verilmiştir. Bunun yanında özel ve devlet radyo istasyonlarında da haftanın belli günü belli bir zaman diliminde halkın yayını içeriğini hazırlayıp yayını yapması için yasal alt yapı oluşturulmuştur.

Yasal engellerin yanında ekonomik engellerde alternatif radyoculuğun yayılamamasına neden olmaktadır. Gelişen teknolojiler ve büyük özel radyolar karşısında alternatif bir radyo kurmak ve yayını hayatını ticari gelir elde etmeden sürdürmek çok maliyetli bir iş olmaktadır. Devlet desteğinden ya da bağıştan yoksun bir şekilde bireysel çabalarla halkın radyo kurup yayını yapması neredeyse imkansız olmaktadır. Ancak internet üzerinden radyo yayını yapmak yaygınlaştıkça çok seslilik ve katılımcılık da artmıştır. Ayrıca internet radyosu ile yayını yapmak eskisine göre hem daha kolay hem de daha az maliyetli olmaktadır.

Alternatif radyo yayıncılığının Türkiye’de yapılamamasının diğer nedeni ise sosyo-kültürel yapıdır. Toplumda aynı meslek gruplarına mensup kişilerin, aynı yerel coğrafi bölgede yaşayan toplulukların, aynı üniversitede eğitim gören öğrencilerin yahut belli bir bilim veya sanat dalına ilgi duyan kişilerin kendilerini ifade etmek için ve sahip oldukları bilgileri insanlara aktarmak için gerekli çabayı ve isteği göstermediği aşıkardır. Toplumun genelinden ziyade azınlıkların, küçük şehirlerin ve yerel toplulukların sesi olabilecek ve gelişmelerine katkı sağlayabilecek olan alternatif radyoların kurulması için her şeyden önce toplum bilincinin oluşması ve bu radyoların kurulmasına sonrasında ise radyoda bilimsel/kültürel ve eğitsel programlar hazırlanmasına ön ayak olunması gerekmektedir.

Yerel radyo işletmeleri alternatif bir kitle iletişim aracı olmasından dolayı önemle üzerinde durulan bir iletişim mecrasıdır. Aktif olduğu coğrafi bölgede, toplulukların sorunlarını dile getirmeleri ve onların çözümlenmesine katkıda bulunan yerel radyo kanalları, yayını yaptıkları coğrafyada hem çok sesliliğe hem de demokrasiye olumlu yönde katkıda bulunmaktadır. Yerel medyanın en aktif ve dinamik mecrası olan

yerel radyo işletmeleri sahip oldukları yerel özelliklerle ait oldukları toplulukların sesi olmayı başarmış ve aynı coğrafyada bulunan bireylerin birbirleri ile iletişim kurmalarına katkıda bulunmuşlardır (Kuyucu, 2014: 75). Ulusal medya organlarına ve medya yayınlarına katılma imkanı bulamayan bireyler/topluluklar söz konusu alternatif radyo ile bu amaçlarına ulaşabilmektedir. Ayrıca yayınlara katılmak için oluşturacakları bilimsel, sanatsal ve ya eğitsel programları halka sunarak hem kendilerine hem de halka katkı sağlamış olacaktırlar.

Bu noktada söz konusu amaçlara ulaşmak ve alternatif radyo yayıncılığını yapmak için tek çıkar yolun üniversite radyoları olduğu aşıkardır. Çünkü yasal olarak üniversiteler radyo kurabilmekte ve bulunduğu şehirde yayın yapabilmektedir. Bunun yanında halkın, öğrencilerin, memurların ve akademisyenlerin de radyo yayınının içeriğini hazırlayarak belli kurallar doğrultusunda yayına katılmaları mümkündür. Bu nedenle üniversite radyoları önemli bir olanağa ve ayrıcalığa sahip olmaktadır.

Bundan dolayı Bozok Üniversitesi radyo istasyonunun (Bozok FM) demokratik katılımcı kitle iletişim kuramı ve Türkiye radyo ve televizyonların kuruluş ve yayın hizmetleri hakkında kanun gözetilerek yayın akışının ve içeriğin hazırlanması ve bir model oluşturulması, hem diğer üniversite radyolarına örnek olacak olması hem de Yozgat'ın ve Bozok Üniversitesi'nin Türkiye'de örnek bir çalışmaya imza atacak olması hasebiyle önem arz etmektedir.

3. Bozok Üniversitesi Radyo Yayıncılığı Modeli/Önerisi

Çoğulcu demokrasi anlayışının hakim olduğu ülkelerde toplumun çoğunluğunun olduğu kadar azınlıkların ve sosyal farklılıkların da temsil edilmesi önemli bir husustur. Bu yapıda sosyal hakların eşit dağıtılması gerektiği gibi medyanın da daha doğrusu medyaya erişimin ve medyayı kullanımının da eşit dağıtılması gerekmektedir. Bu nedenle kamuoyu oluşumunda azınlıklar, yerel halk, öğrenciler, akademisyenler, sivil toplum örgütleri kısacası bütün halk medyadaki yayınlara katılabilmeli ve bu kişiler demokratik bir platformda düşüncelerini söyleyebilmelidir. Söz konusu durumun gerçekleşebilmesi için ise alternatif medya platformları oluşturmalı ya da var olan medya platformları alternatif katılımlara açık hale getirilmelidir. Medya platformlarının alternatif bir yapıya sahip olduğunu kabul etmek için bir takım özellikleri taşıması gerekmektedir.

Bir radyonun alternatif radyo olarak tanımlanabilmesi için, radyonun yayın amacının, sermaye kaynaklarının, dağıtımın, örgütsel yapısının, denetlenme biçiminin, mesaj içeriğinin, dinleyici ile ilişkisinin, dinleyicinin yapısının ve dağıtım alanının incelenmesi gerekmektedir. Çalışmada ele alınan "Bozok FM", Bailey, Cammaerts ve Carpentier (2008: 19) tarafından belirlenen alternatif medya kriterleri açısından incelenmekte ve bu doğrultuda bir model oluşturulmaktadır. Bailey, Cammaerts ve Carpentier, alternatif medya kriterlerini şu şekilde sınıflandırmıştır (Birsen, 2011: 25):

Amaç ya da gerekçe: Kar amacı gütmemek, insani, kültürel, eğitimsel, etnik amaçlarla yayın yapmak ve destek, dayanışma ve network (ağ/şebeke) kurmak amaçlarıdır.

Sermaye kaynakları: Yerel yönetim ödenekleri ve reklam gelirleri reddedilir.

Düzenleyici Dağıtım: Farklı kurumlar tarafından denetimin yapılması kabul edilir. Denetimin ücretsiz ve bağımsız şekilde yapılması amaçlarıdır.

Örgütsel yapı: Yatay örgütlenme söz konusudur. Tam katılım amaçlarıdır. Böylece iletişimin demokratikleşmesi hedeflenir.

Profesyonel uygulamaların eleştirilmesi: Gönüllük esasına dayanır. Meslekten olmayanların girişi ve katılımı özendirilir.

Mesaj içeriği: Alternatif vizyonlar geliştirilir.

Dinleyiciler ve/veya tüketiciler ile ilişki: İletişimin demokratikleştirilmesi için dinleyiciler/tüketiciler tarafından ifade edilen ihtiyaçlara ve amaçlara öncelik verilir.

Dinleyici yapısı: Çeşitlilik ve çokluk hedeflenir. Genç insanlara, kadınlara ve kırsal kesime/nüfusa ulaşmak amaçlarıdır.

Dağıtım alanı: Bölgesel ya da ulusaldan çok yereldir.

Araştırma metodolojisinin mahiyeti: Nitel, etnografik ve uzun vadeli araştırma.

Bunun yanında dünyanın çeşitli ülkelerinde alternatif yayıncılık yapmış veya yapıyor olan radyolar da çalışmanın evrenini oluşturmaktadır. Alternatif radyo yayıncılığının doğduğu ve geliştiği 5 ülke ve bu ülkelerdeki 1975-2016 yılları arasındaki 30 alternatif radyo ise çalışmanın örneklemine temsil etmektedir. Çalışmada ele alınan alternatif radyolar, yargıya dayalı (kasti/kararsal) örneklem yöntemi kullanılarak seçilmiştir.

Araştırmada alternatif radyo yayıncılığının doğduğu ve geliştiği ülkelerin 5 tanesi ve bu ülkelerdeki yayın hayatını sürdüren veya yayın hayatını tamamlamış 30 alternatif radyo (Soydan, 2016) incelenmiştir. Bunlar; Amerika Birleşik Devletleri: Wimberley Valley Radio, KALW, WZBC, Geneva Community Radio, Montana Public Radio, KTOO, KFSK, KDUR, MAJYCK Radio, WREK. İtalya: Radio Milano International,

Radio Radio, Radio Radicale, Radio emmanuel d'Ancone, Radio Populare, Radio Parma. Fransa: Radio Verte, Radio Soleil, Radio Gazelle, Dreyeckland Radio, Alligre Radio. Belçika: Radio Irradie, Radio Actif, Radio Brol, Radio Fouron, Radio Tam Tam, Radio LLN. İngiltere: Bolton FM, Radio Caroline, Canalside Community Radio'dur.

Demokratik katılımcı alternatif bir radyo modeli olan Bozok FM'in yayın içeriği ve yayın akışı hazırlanırken, Bailey ve arkadaşlarının (2008: 19) alternatif medya kriterleri, demokratik katılımcı kitle iletişim kuramı, Türkiye radyo ve televizyonların kuruluş ve yayın hizmetleri hakkında kanun ve 30 alternatif radyo incelenmiş ve melez bir alternatif radyo modeli oluşturulmuştur.

Bozok FM, ticari kaygı ya da kar amacı gütmemekte ve eğitimi, sanatı ve kültürü ön planda tutmayı amaçlamaktadır. Kuruluş süreci haricinde yerel yönetimin ödeneklerinden faydalanmayan ve reklam yayınlamayan radyonun, hem üniversite hem de halk tarafından denetlenmesinin önü açık tutulmaktadır. Bozok FM'in yayınlarına hem Yozgat halkının hem üniversite personelinin hem de üniversite öğrencilerinin katılımı hedeflenmekte ve bu sayede demokratik ve katılımcı bir iletişimin oluşması planlanmaktadır. Radyo yayınlarına radyoculuk alanında eğitim almamış kişilerin de katılımı özendirilerek hem çoğulculuk sağlanacak hem de alternatif yayınlara imkan tanınacaktır. Radyoculuk alanında deneyimi olmayan ya da eğitim almamış yerel halka, üniversite öğrencilerine ve üniversite personeline gerek program hazırlama evresinde gerek içeriği düzenlemede gerekse de sunuş aşamasında ihtiyacı olduğu eğitim, öğretim verilecek ve programı yapması teşvik edilecektir. Bozok FM sadece yerel ölçekte yayın yapacak ve özellikle genç insanlara, kadınlara ve kırsal kesime hitap edecektir.

Hedeflenen bu içerik ışığında Bozok FM'in yayın akışı, farklı türdeki eğitim, sanat, tarih, bilim, haber, müzik, spor vb. programlar ile tasarlanmıştır. Bu programların adları ve konuları sadece bir modeli görselleştirmek adına belirlenmiştir. Bu nedenle programların adları, saatleri, günleri ve süreleri konusunda uzman kişilerin öncülüğünde ve programa dahil olacak kişilerin görüşleriyle şekillenecektir.

Tablo 1: Bozok FM Yayın Akışı

BOZOK FM HAFTALIK YAYIN AKIŞI							
	Pazartesi	Salı	Çarşamba	Perşembe	Cuma	Cumartesi	Pazar
06:00-07:30	Türk Slow Müzik	Klasik Müzik	Tasavvuf Müziği	Dünya Müzikleri	Halk Müziği	Müzik Kutusu	Müzik Kutusu
07:30-09:00	Bozok Uyanıyor	Bozok Uyanıyor	Bozok Uyanıyor	Bozok Uyanıyor	Bozok Uyanıyor	Güne Başlarken	Güne Başlarken
09:00-10:00	Sabah Haberleri	Sabah Haberleri	Sabah Haberleri	Sabah Haberleri	Sabah Haberleri	Dünya Gündemi	Dünya Gündemi
10:00-12:00	"I" Müzik Programı	"I" Müzik Programı	"I" Müzik Programı	"I" Müzik Programı	Din Eğitimi	"G" Pop Müzik Prg.	"H" Pop Müzik Prg.
12:00-13:00	Türk Slow Müzik	Türk Slow Müzik	Türk Slow Müzik	Türk Slow Müzik	Tasavvuf Müziği	Yozgat Spor Gündemi	Yozgat Yerel Hab.
13:00-14:30	Öğrenciler Konuşuyor	Öğrenciler Konuşuyor	Öğrenciler Konuşuyor	Öğrenciler Konuşuyor	Sağlık	Müzik Ekstra	Müzik Ekstra
14:30-16:00	Bir Sohbet Bir Türkü	Bir Sohbet Bir Türkü	Bir Sohbet Bir Türkü	Bir Sohbet Bir Türkü	"J" Pop Müzik Prg.	Slow Müzik	Akustik
16:00-17:00	Bir Sanatçı	Bir Sanatçı	Bir Sanatçı	Bir Sanatçı	Teknoloji	Yozgat Konuşuyor	Yozgat Konuşuyor
17:00-19:00	"A" Müzik Programı	"B" Müzik Programı	"C" Müzik Programı	"D" Müzik Programı	"E" Müzik Programı	Türkülerin Hikayesi	İstek Saati
19:00-20:00	Akşam Haberleri	Akşam Haberleri	Akşam Haberleri	Akşam Haberleri	Akşam Haberleri	Türkiye Gündemi	Türkiye Gündemi
20:00-21:00	Yozgat Halkı	Söyleşi	Üniversite Personeli	Söyleşi	Üniversite Öğrencileri	Anadolu Ozanları	Ortak Yayın
21:00-22:00	"F" Müzik Programı	"F" Müzik Programı	"F" Müzik Programı	"F" Müzik Programı	"F" Müzik Programı	Bir Osmanlı Masalı	İnsan Hikayeleri
22:00-00:00	Tarih	Sinema	Spor	Sanat	Bilim	Radyo Filmi	Dünya Müzikleri
00:00-06:00	Bozok FM Müzikleri	Bozok FM Müzikleri	Bozok FM Müzikleri	Bozok FM Müzikleri	Bozok FM Müzikleri	Bozok FM Müzikleri	Bozok FM Müzikleri

- "Bozok Uyanıyor" adlı program yeni uyanan dinleyicilerin güne dinç başlamaları için hazırlanmış bir program olacaktır.
- "A,B,C,D,E,F,G,H,I ve J" adlı müzik programları farklı sunucuların yapacağı programlar olacaktır.

- iii. “Öğrenciler Konuşuyor” adlı program, sunucunun Bozok Üniversitesi öğrencileriyle sohbet ettiği ve onların istek, dilek, şikayet ve önerilerini dile getirdiği bir program olacaktır.
- iv. “Bir Sanatçı” adlı programda sadece bir sanatçıya ait şarkı ya da türküler yer alacaktır. Ayrıca o sanatçının hayat hikayesine veya şarkılarının hikayesine yer verilecektir.
- v. “Yozgat Halkı”, “Üniversite Personeli” ve “Üniversite Öğrencileri” adlı programlar Yozgat halkının, üniversite personelinin ve üniversite öğrencilerinin program hazırlayarak yayınlara katılacağı bir program olacaktır.
- vi. “Dünya Gündemi” adlı program dünyada meydana gelen güncel olayların ve haberlerin anlatıldığı bir program olacaktır.
- vii. “Yozgat Konuşuyor” adlı program ortaya atılan bir konu hakkında halkın görüşlerinin alındığı ya da Yozgat’ın o hafta konuşuyor olduğu önemli bir konunun tartışıldığı bir program olacaktır.
- viii. “Anadolu Ozanları” her hafta bir ozanın hayatı ve türkülerinin yer alacağı bir program olacaktır.
- ix. “Bir Osmanlı Masalı” adlı program Osmanlıdaki önemli şahsiyetlerin anlatıldığı bir program olacaktır.
- x. “İnsan Hikayeleri” adlı program yaşanmış insan hikayelerinin anlatıldığı bir program olacaktır.

Sonuç ve Değerlendirme

Türkiye’de 1992 yılında özel radyoların yayın hayatına başlaması devlet tekelinin kırılmasını sağlamıştır. Ancak radyo sayısının artması radyolardaki yayıncılığın farklılaşması anlamına gelmemiş ticari kaygılar yani reklam gelirleri için özel radyolar, müzik ağırlıklı yayın yapan, eğitim ve bilim yayınlarına ya çok az yer veren ya da hiç yer vermeyen çok sesliliğini yitirmiş bir kitle iletişim aracı haline gelmiştir.

Demokrasinin gereği olarak halkın, kitle iletişim araçlarına katılımı, düşüncesini paylaşabilmesi ve söylemek istediklerini söyleyebilmesi temel hak olarak kabul edilmektedir. Bu bağlamda radyo yayınlarına da halkın katılımcı bir tavırla yaklaşması, yayınların içeriğine dahil olması, söylemek istediklerini söylemesi yada yayınlamak istediklerini yayınlaması kısaca radyonun halkın sesi olmasını istemesi demokrasiyle yönetilen ülkelerde gerçekleştirilebilecek normal bir durum olarak görülmelidir. Bu nedenle ticari ve devlet radyolarının yanında halkın sesi olabilecek, halkın katılımı ile şekillenecek ve ticari kaygı gütmeyecek alternatif radyoların da var olması gerekmektedir.

Alternatif radyo yayıncılığının Türkiye’de gelişmesi için öncelikle yasal engellerin kaldırılması daha doğrusu düzenlemelerin yapılması gerekmektedir. Sonraki aşamada, ekonomik engeller aşılmalı, sponsor ve reklam gerekliliğine ihtiyaç duyulmadan; bağışlar ve vakıf fonlarından elde edilen gelirler ile radyo yayıncılığı yapılabilir. Hiç şüphesiz ki, tüm bunlar için bir toplum bilinci oluşmalı ve sivil düşünceye önem verilmelidir.

Bu noktada mevcut yasal durumun izin verdiği ölçüde alternatif bir radyo yayını yapabilmenin tek ve en doğru yolu üniversite radyosu kurmaktır. Bozok Üniversitesi bünyesinde kurulan radyo istasyonu özerk yapıya sahip olması, reklam gelirlerine ihtiyacı olmaması, eğitimi, sanatı ve bilimi ön planda tutacak olması ve ticari bir kaygı gütmeyecek olması hasebiyle alternatif radyo yayıncılığı yapmaya uygun bir mahiyete sahip olmaktadır. Bu özelliklerle yapılacak yayınlara Üniversite personeli ve öğrencilerinin yanında Yozgat halkının da katılabilmesinin önü açılarak çoğulcu demokrasi sağlanmış ve hem üniversitenin hem de halkın sesi olacak bir radyo kurulmuş olacaktır.

Oluşturulan bu radyo modelinin sahip olduğu yapı ve özellik, Türkiye’de tam anlamıyla sadece Açık Radyo ve Radyo ODTÜ tarafından yapılmaktadır. Ancak Bozok FM, bu iki radyo istasyonundan da farklılaşarak kendi çizgisini oluşturarak Türkiye’de hem üniversite radyolarına hem de diğer radyolara örnek olacak bir radyo modeline sahip olacaktır.

KAYNAKÇA

- AZİZ, Aysel (1976). *Radyo ve Televizyona Giriş*, Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- BAILEY, Olga, CAMMAERTS, Bart, CARPENTIER, Nico (2008). *Understanding Alternative Media*, New York: Open University Press.
- BAY, Nurettin (2007). *Radyo ve Televizyon Yayıncılığı*. İstanbul: Nüve Kültür Merkezi.
- BİRSEN, Özgül (2011). “Türkiye Radyoculuğunda Alternatif Yayıncılık Arayışları: Açık Radyo Örneği”, *Erciyes İletişim Dergisi*, C. 2, S. 1, s. 20-30.
- BUDAK, Leyla. (1997). *Türkiye’de Sosyal Sorumluluk ve Demokratik Katılım Açısından Radyo-Televizyon Yayıncılığı*, Doktora Tezi, İzmir: Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- DEMİR, Vedat (2007). *Türkiye’de Medya Siyaset İlişkisi*, İstanbul: Beta Basım.
- DEMİROĞLU, T. Murat (2002). *Demokrasi-Radyo Yayıncılığı Etkileşimi Türkiye’de Alternatif Radyoculuk*, Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- İŞİK, Metin (2002). *Dünya ve Türkiye Bağlamında Kitle İletişim Sistemleri*, Konya: Eğitim Yayınları.
- KAYA, A. Raşit (1985). *Kitle İletişim Sistemleri*. Ankara: Teori Yayınları.
- KUYUCU, Mihalıs (2014). “Türkiye’de Faaliyet Gösteren Yerel Radyo İşletmelerinin Sorunları ve Yerel Radyo İşletmelerinde İnternet ve Sosyal Medya Kullanımı”, *The Journal of Academic Social Science*, S. 5, s. 62-79.
- MCQUAIL, Denis (2010). *Mass Communication Theory*, London: Sage Publication.
- SIEBERT, Fred, PETERSON, Theodore, WILBUR, Schramm (1963). *Four Theories of The Press*, London: University of Illinois Press.
- SOYDAN, Ersoy (2016). *Dünyada Alternatif Radyoculuk*. http://www.ilefarsiv.com/radyo/yazi_41.htm, Erişim Tarihi: 01.04.2016.
- TOPUZ, Hıfzı (1990). *Yarınım Radyo ve Televizyon Düzeni - Özgür, Özerk ve Çoğulcu Bir Alternatif*, İstanbul: İlad/Tüses Yayınevi.
- VURAL, Sacide (1994). *Kitle İletişiminde Denetim Stratejileri*, Ankara: Öz Işık Matbaacılık.